

تحلیل محتوای کتاب فارسی پایه اول ابتدایی بر اساس هوش های چندگانه گاردنر

مطهره محمدزاده سپهری^۱

صص ۱۳-۲۵

چکیده

توجه به تفاوت های فردی در آموزش امری مهم و لازم اجراست، از طرفی گاردنر در بررسی هوش، با معرفی هشت مولفه برای آن تا اندازه ای به متفاوت بودن افراد توجه کرده است. این پژوهش به تحلیل محتوای «کتاب فارسی پایه اول ابتدایی سال ۱۳۹۹» بر اساس هوش های چندگانه گاردنر پرداخته است. روش مورد استفاده تحلیل محتوا، جامعه مورد بررسی کل کتاب فارسی پایه اول و واحد ثبت تجزیه و تحلیل، مضامین می باشد. نتایج به دست آمده نشان داد که در کتاب فارسی پایه اول به هوش زبانی - کلامی با درصد فراوانی ۲۴/۰۴ بیشترین توجه و به هوش منطقی - ریاضی با درصد فراوانی ۱/۵۱ کمترین توجه شده است.

کلیدواژه‌ها: تحلیل محتوا، هوش، گاردنر، فارسی، پایه اول

مقدمه

در طول زمان دانشمندان بسیاری در پی یافتن تعریفی از هوش بودند. اما همواره در این مسیر با مشکلاتی رو به رو بودند زیرا هوش مسئله انتزاعی بوده و قابل رویت نیست و همین امر سبب می‌شد تا آنها نتوانند به یک تعریف واحد و دقیق از هوش برسند. «مفهوم هوش تا اندازه ای شبیه اصطلاح نیرو در فیزیک است نیرو را می‌توان از روی آثار آن شناخت و از این طریق حضور آن را استنباط کرد. هوش و نیرو هر دو اصطلاح‌هایی هستند که به شخص امکان می‌دهند تا درباره انواع خاصی از رویدادهای عینی بحث و بررسی کند و تعمیم دهد» (مارنات^۲، ۱۳۹۲: ۲۶۶).

نبود تعریف دقیقی از هوش سبب شد تا اغلب دانشمندان بر روی عناصری از هوش به توافق برسند. این عناصر در سه دسته قرار می‌گیرند که شامل توانایی پرداختن به امور انتزاعی، توانایی حل کردن مسائل و توانایی یادگیری می‌شود. منظور از توانایی پرداختن به امور انتزاعی این است که افراد باهوش بیشتر به امور انتزاعی مانند اندیشه‌ها، نمادها، روابط، مفاهیم و اصول سر و کار دارند تا امور عینی و ابزارهای مکانیکی. توانایی حل کردن مسائل یعنی توانایی پرداختن به موقعیت جدید و توانایی یادگیری بیشتر مربوط به یادگیری مفاهیم انتزاعی است از جمله انتزاعات موجود در نمادها و توانایی استفاده از آنها که این عنصر سوم را برخی از نظریه پردازان روان شناسی و پرورشی با عنوان استعداد می‌شناسند (سیف، ۱۳۸۸).

خداوند متعال انسانها را با ویژگی‌های متفاوتی آفریده است. تنها ظاهر انسان‌ها با هم متفاوت نیست بلکه از نظر هوشی نیز انسان‌ها با هم تفاوت دارند. این مسئله در آموزش به عنوان تفاوت‌های فردی خوانده می‌شود. امروزه با توجه به تفاوت‌های فردی یکی از مسائل مهم در آموزش به حساب می‌آید. از توجه به تفاوت‌های فردی با عنوان فرانوگرایی^۳ یا پست مدرنیسم یاد می‌شود. «جنبش فرانوگرایی در آموزش به مشارکت معلمان و دانش آموزان و همچنین اصل تفاوت‌های فردی و منعطف بودن زمان یادگیری اهمیت می‌دهد. فرانوگرایی یا پست مدرنیسم واکنشی به شیوه و جهان‌بینی مدرنیسم است. این واکنش علیه در نظر گرفتن تفاوت‌های فردی و تک بعدی بودن انسان است» (رحیمی و فضیلتی، ۱۳۹۵: ۸).

مبانی نظری و پیشینه‌شناسی تحقیق

یکی از تفاوت‌های فردی که در بین همه انسان‌ها به وضوح مشاهده می‌شود تفاوت در توانایی‌های هوشی آنان است. همین امر سبب شد تا در گذر زمان در رابطه با هوش نظریه‌های متفاوتی ارائه شود. گاهی این نظریه‌ها، هوش را یگانه و گاهی هوش را چندگانه معرفی می‌کردند. دیوید وکسلر^۴ و چارلز اسپیرمن^۵ از طرفداران هوش یگانه بودند. وکسلر هوش را یک توانایی کلی می‌دانست که فرد را قادر به تفکر منطقی، فعالیت‌های او را هدفمند و در کنش متقابل با محیط می‌کرد. اسپیرمن نیز معتقد به شکل واحدی از

^۲ Marnat

^۳ Post-modernism

^۴ David Wechsler

^۵ Charles Spearman

هوش بود که با حرف g آن را نشان می داد. دلیل این افراد برای بیان هوش به عنوان ریشه یگانه یا هوش کلی این بود که میان توانایی های مختلف افراد همبستگی زیادی وجود دارد (سیف، ۱۳۸۸).

در مقابل این نظریه ها، نظریاتی وجود داشت که هوش را چندگانه می دانست از جمله نظریه هوش سه جزئی استنبرگ^۶. او هوش کلی و تاثیرگذار بر هم را مشخص کرد. هوش تحلیلی یا مهارت های پردازش اطلاعات، هوش خلاق یا توانایی حل کردن مسئله های جدید و هوش عملی یا کاربرد مهارت های عقلانی در موقعیت های زندگی. هوش تحلیلی را متشکل از عناصر پردازش اطلاعات می دانست که زیربنای تمام اعمال هوشمندانه است. از طرفی معتقد بود که تنها پردازش اطلاعات مسئله را حل نمی کند بلکه ما نیاز داریم تا فرد در موقعیت های جدید مسائل را به شیوه خلاقانه حل کند پس نیاز به هوش خلاق دارد. سرانجام اینکه هوش فعالیتی عملی است که فرد برای سازگار شدن با محیط از آن استفاده می کند به عبارتی فرد با توجه به هوش خود یا راهی برای مشکل و مسئله خود خواهد یافت و یا اینکه این راه را خواهد ساخت (برک، ۱۳۸۹).

به اعتقاد استنبرگ « افرادی را می بینیم که در تحصیلات خود موفق بوده اند و در کار و شغل شکست خورده اند، یا کسانی که در مدرسه شکست خورده اند، ولی در کار خود موفق شده اند. ما به افرادی با نمره بالا در آزمون های هوشی بر می خوریم که در تعاملات اجتماعی خود فاقد مهارت هستند و افرادی را می بینیم که نمرات پایینی در آزمون های هوشی دریافت می کنند اما در آزمونهای عملی کارآمد هستند. عامه مردم نیز بین هوش تحصیلی^۷ (یا تیزهوشی تحصیلی) و هوش عملی^۸ (آشنایی با چم و خم زندگی) تفاوت قائل هستند» (آزاد مرد و طالبی، ۱۳۹۴: ۲۰۱).

نظریه دیگر درباره هوش مربوط به گیلفورد^۹ می شود که شامل پنج عمل ذهنی، چهار محتوا و شش محصول است. عمل ذهنی شامل ارزشیابی، تولید هم گرا، تولید واگرا، حافظه و شناخت، محتوا شامل شکلی، نمادین، معنایی و رفتاری، تولید شامل واحدها، طبقه بندی ها، روابط، نظام ها، تبدیل ها و برداشت ها است (کدیور، ۱۳۸۷).

نظریه پرداز دیگری که به بررسی هوش پرداخته، هوارد گاردنر^{۱۰} بود. او هوش را این گونه تعریف می کرد: توانایی حل مسائل یا ساختن چیزی با ارزش که دارای چند سازه مجزا و مستقل است (تقی زاده، رضایی، ۱۳۹۲). گاردنر معتقد بود که یک هوش وجود ندارد بلکه چندین مولفه ی هوشی بر هم اثر گذاشته و سبب ایجاد یک توانایی و خصوصیت در فرد می شود. «گوناگون بودن نقش هایی که مردم در فرهنگ های متفاوت ایفا می کنند و هر یک مبتنی بر مهارت ها و توانمندی های گوناگون است و با این همه، توفیق عمل شخص در هر یک از آن فرهنگ ها ارج و ارزش همسان دارند، گاردنر را به این اندیشه هدایت کرد.» (اتکینسون، اتکینسون و دیگران، ۱۹۰۴). او هشت نوع هوش مجزا را شناسایی کرد که شامل: زبانی یا کلامی، منطقی- ریاضی، فضایی، موسیقایی، بدنی-

^۶ Robert Sternberg

^۷ Academic Intelligence

^۸ Practical Intelligence

^۹ Guilford

^{۱۰} Howard Gardner

فصلنامه پیشرفتهای نوین در مدیریت آموزشی، سال اول شماره ۲، زمستان ۱۳۹۹، پیاپی ۲

تحلیل محتوای کتاب فارسی پایه اول ابتدایی بر اساس هوش های چندگانه گاردنر | ۱۶

جنبشی، درون فردی، میان فردی و طبیعت گرایانه. هر فرد ممکن است در یکی از این هوش ها توانایی بالایی داشته باشد. در جدول (۱) تعریف مختصری از این هوش ها ذکر و مشاغل مربوط به آنها نیز آورده شده است.

نظریه گاردنر از جمله نظریه هایی است که با تنوع ابعاد وجودی انسان همخوانی دارد و تلاش می کند تا تصویری جامع تر و واقعی تر از قابلیت ها و توانایی های انسان ارائه کند (سلطانی، ادیب و دیگران، ۱۳۹۷). از آنجا که در آموزش همواره به دنبال استفاده از بهترین نظرات هستیم، این نظریه می تواند در راستای بهبود آموزش و کمک به یادگیرندگان برای شکوفا شدن استعداد آنها باشد. پس می توان در جریان تدوین محتوای کتب درسی از نظریه هوش های چندگانه گاردنر بهره برد.

متن کتب درسی و محتوای آن در ارتباط مستقیم با یادگیرنده است، پس برای اینکه بدانیم از مولفه های هوشی در کتب درسی به چه نحوی استفاده شده، باید به تحلیل محتوا اقدام کنیم. از جمله دلایل اهمیت محتوای کتاب درسی در ایران می توان به این موارد اشاره کرد: معلمان بر کتاب درسی تمرکز دارند، بیشتر اهداف آموزش و پرورش از طریق کتب درسی تحقق می یابد، ارزشیابی از دانش آموزان محدود به کتاب درسی است، نظام آموزشی کشور متمرکز بوده پس یک برنامه و یک کتاب و یک ارزشیابی برای کل کشور وجود دارد، کمبود امکانات سبب شده تا نتوانند از سایر روش ها و رسانه ها برای آموزش استفاده کنند و در انتها اینکه دانش آموزان ملزم به خواندن کتاب هایی هستند که از دفتر برنامه ریزی معرفی می شود (نیک نفس و علی آبادی، ۱۳۹۲). از طرفی پایه اول به دلیل اینکه دروازه کودک برای ورود به دنیای علم است، بیشتر از پایه های دیگر مورد توجه قرار می گیرد. در میان کتب پایه اول، کتاب فارسی از اهمیت ویژه ای برخوردار است. در سند تحول بنیاد نیز از آموزش مفاهیم فارسی با عنوان هدف اصلی برنامه درسی یاد شده است (سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، ۱۳۹۱).

جدول (۱) _ هوش های چندگانه گاردنر (تقی زاده و رضایی، ۱۳۹۲: ۵۱)

نوع هوش	توصیف	مشاغل
زبانی _ کلامی	استفاده از زبان مادری برای فهماندن منظور خود به دیگران و درک سخن دیگران	شاعر، نویسنده، حقوق دان، روزنامه نگار
منطقی _ ریاضی	توانایی درک علت و معلول، توانایی استدلال کمی و ریاضی	مهندس، دانشمند، حسابدار
فضایی	توانایی تفکر سه بعدی، توانایی بازنمایی جنبه های فضایی دنیا در ذهن، تغییر اشیا دیداری در ذهن	معمار، ملوان، نقشه کش، خلبان

فصلنامه پیشرفتهای نوین در مدیریت آموزشی، سال اول شماره ۲، زمستان ۱۳۹۹، پیاپی ۲

تحلیل محتوای کتاب فارسی پایه اول ابتدایی بر اساس هوش های چندگانه گاردنر | ۱۷

موسیقیایی	توانایی درک الگوهای موسیقی در ذهن و حفظ این الگوها و حتی تغییر آنها	موسیقی دان، خواننده، آهنگساز
بدنی_جنبشی	توانایی استفاده از حرکات بدنی به صورت ماهرانه و کارکردن با اشیا	ورزشکار، بازیگر، خیاط، جراح
درون فردی	توانایی درک این مسائل که چه کسی هستیم؟ آرزوها و اهداف من چیست؟ از چه چیز دوری می‌کنم؟ چه احساسی دارم؟ و به طور کلی آگاه شدن از خود	روان شناس، عالم در الهیات
میان فردی	توانایی درک دیگران، آنها چه کسانی هستند؟ چه توانایی‌هایی دارند؟ چه چیزهایی را دوست دارند؟...	معلم، فروشنده، سیاست مدار
طبیعت گرایانه	توانایی درک نظام‌های طبیعت و دنیای مدرن و تفکیک بین موجودات زنده و غیر زنده، توانایی مشاهده الگوها در طبیعت	کشاورز، نقاش، زیست شناس

به دلیل اهمیت پایه اول و بالاخص کتاب فارسی، در این پژوهش به بررسی مولفه‌های هوش چندگانه گاردنر در کتاب فارسی پایه اول می‌پردازیم.

در خصوص تحلیل محتوای کتب درسی از منظر توجه به هوش های چندگانه گاردنر پژوهش‌هایی انجام شده است. یوسفی قصاب سرایی و خزایی (۱۳۹۱) در پژوهش خود تحت عنوان «تحلیل محتوای کتاب زیست شناسی پایه دوم متوسطه بر اساس تئوری هوش های چندگانه گاردنر» اظهار داشت که در کتاب زیست شناسی پایه دوم متوسطه بیشتر به هوش منطقی-ریاضی توجه شده و به سایر جنبه‌های هوش توجه کمتری شده است.

در پژوهش خسروی، مصلح و زمانی (۱۳۹۴) با عنوان «تحلیل محتوای کتاب کار و فناوری پایه ششم ابتدایی بر اساس هوش های چندگانه گاردنر و میزان فعال بودن» این نتایج حاصل شد که در محتوای کتاب کار و فناوری بیشتر به هوش دیداری و کمتر به هوش موسیقیایی توجه شده است. از طرفی نیز مشخص شد که کتاب مورد نظر به شیوه‌ی فعالی تالیف نشده و تصاویر، دانش آموزان را درگیر نمی‌کند.

سلطانی، ادیب، محمودی و واحدی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «تحلیل محتوای کتاب های فارسی دوره ی ابتدایی براساس مولفه های هوش های چندگانه: روش آنتروپی شانون» به این نتایج دست یافت: در کتب فارسی ضریب اهمیت هوش زبانی و طبیعت گرایانه (۰/۱۱۵)، هوش موسیقیایی (۰/۱۰۳)، هوش تصویری_فضایی، ریاضی-منطقی، جنبشی_بدنی، درون فردی، میان فردی و هستی گرایانه (۰/۱۱۱) بوده است، پس به مولفه های هوشی به طور متوازن توجه نشده است.

لیما باتلهو (۲۰۰۳)۱۱ پژوهشی برای بررسی هوش های چندگانه در کتب درسی انجام داد. او شش کتاب را بررسی کرد. نتیجه نشان داد غالب تمارین این کتاب بر اساس هوش های کلامی، درون فردی، بین فردی و فضایی بوده است.

در پژوهش کشاورز لشکناری و قاضی (۱۳۹۲) با عنوان «تحلیل محتوای کتاب علوم تجربی چهارم ابتدایی بر اساس هوشهای چندگانه» مشخص شد که در کتاب علوم چهارم ابتدایی بیشترین توجه به هوش های زبانی و طبیعت گرایی و کمترین توجه نیز به هوش منطقی - ریاضی بوده است.

الصالحی (۲۰۲۰)۱۲ در پژوهش خود پیرامون نمایش هوش های چندگانه در کتاب علوم به این نتیجه رسید که در کتاب علوم بیشتر از هوش های کلامی، دیداری- مکانی و منطقی - ریاضی استفاده شده که شامل ۷۳/۳ درصد بوده و ۷/۲۶ درصد بین سایر هوش ها توزیع شده است.

العمری ۱۳ و همکارانش (۲۰۱۹) پژوهشی با عنوان «گنجاندن احتمالی هوش های چندگانه در کتاب های درسی EFL اردن» عنوان کرد که در کتب پایه چهارم، هشتم و یازدهم هوش های کلامی، درون فردی و فضایی بیشتر مورد توجه قرار گرفته است.

روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از نوع توصیفی با روش تحلیل محتوا است. جامعه آماری کتاب فارسی پایه اول بوده و در این پژوهش نمونه گیری انجام نشده است. روش جمع آوری اطلاعات، جدول مقوله بندی شامل مولفه های زبانی یا کلامی، منطقی- ریاضی، فضایی، موسیقایی، بدنی- جنبشی، درون فردی، میان فردی و طبیعت گرایانه است.

روایی جدول مقوله بندی توسط دکترای برنامه ریزی درسی، دکترای فلسفه تعلیم و تربیت، کارشناس ارشد روانشناسی، کارشناس ارشد آموزش ابتدایی و کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی تایید شد. برای سنجش پایایی از تکنیک اجرای مجدد استفاده شد. فرم نهایی در اختیار پژوهش گر اصلی و متخصص دیگری قرار داده شد که پایایی ۰/۷۲ حاصل شد.

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات نیز شمارش می باشد. واحد زمینه: کلیه متن کتاب فارسی اول ابتدایی بوده و واحد ثبت: مضامین کتاب فارسی اول ابتدایی است.

برای انجام کار، کل متن کتاب فارسی پایه اول ابتدایی چاپ سال ۱۳۹۹ در نظر گرفته شده و در هر یک از قسمت های چهارگانه ی نگاره ها، نشانه های ۱، نشانه های ۲ و روانخوانی، محتوا از لحاظ پرداختن به انواع هوش مورد بررسی قرار گرفت. برای نمونه قسمت بین و بگو به هوش زبانی کلامی، جمله ی «اگر روزی آب خانه شما قطع شود چه اتفاقی می افتد؟» به هوش منطقی-ریاضی، جمله ی «اگر بال داشتی، دلت می خواست به کجا بروی؟» به هوش فضایی، اشعار کتاب به هوش موسیقایی، قسمت های بازی و نمایش به هوش بدنی-جنبشی، پرسش «دوست داری به کدام یک از شهر های ایران سفر کنی؟» به هوش درون فردی، این پرسش که

^{۱۱} Lima

^{۱۲} Alsalhi

^{۱۳} Al-Omari

فصلنامه پیشرفتهای نوین در مدیریت آموزشی، سال اول شماره ۲، زمستان ۱۳۹۹، پیاپی ۲

تحلیل محتوای کتاب فارسی پایه اول ابتدایی بر اساس هوش های چندگانه گاردنر | ۱۹

«برای اینکه بزرگترها را خوشحال کنی، چکار می کنی؟» به هوش میان فردی، و در انتها تصویر شالیزار در درس نارنج و برنج به هوش طبیعت گرایانه پرداخته است.

یافته ها و تجزیه و تحلیل داده ها

در بخش نگاره ها، هر یک از مولفه های هوش چندگانه به چه میزان به کار رفته است؟

جدول (۲) _ میزان توجه به مولفه های هوش چندگانه گاردنر در بخش نگاره ها

نگاره	زبانی_کلامی	منطقی_ریاضی	فضایی	موسیقیایی	بدنی-جنبشی	درون فردی	میان فردی	طبیعت گرایانه
نگاره ۱	۲	-	-	۱	-	-	۲	-
نگاره ۲	۲	-	-	-	-	-	۱	-
نگاره ۳	۲	-	-	-	-	-	۱	-
نگاره ۴	۲	-	-	۱	۱	-	۱	۱
نگاره ۵	۲	-	-	-	۱	-	۱	-
نگاره ۶	۲	-	-	-	۱	-	۲	۱
نگاره ۷	۳	۱	۱	۱	۲	۱	۱	۳
نگاره ۸	۳	-	۱	-	۱	۱	-	۳
نگاره ۹	۳	-	-	-	۲	-	۲	-
نگاره ۱۰	۳	-	-	۱	۲	۱	۳	-
فراوانی	۲۴	۱	۲	۴	۱۰	۳	۱۴	۸
درصد فراوانی	۳۶/۳۶	۱/۵	۳/۰۳	۶/۰۶	۱۵/۱۵	۴/۵	۲۱/۲۱	۱۲/۱۲

فصلنامه پیشرفتهای نوین در مدیریت آموزشی، سال اول شماره ۲، زمستان ۱۳۹۹، پیاپی ۲

تحلیل محتوای کتاب فارسی پایه اول ابتدایی بر اساس هوش های چندگانه گاردنر | ۲۰

در جدول شماره ی (۲) بیشترین فراوانی مربوط به مولفه ی زبانی- کلامی با درصد فراوانی ۳۶/۳۶ و کمترین فراوانی مربوط به مولفه ی منطقی- ریاضی با درصد فراوانی ۱/۵ می باشد.

در بخش نشانه ها (۱) به چه میزان به هر یک از مولفه های هوش چندگانه گاردنر توجه شده است؟

جدول (۳)_ میزان توجه به مولفه های هوش چندگانه گاردنر در بخش نشانه ها (۱)

طبیعت گرایانه	میان فردی	درون فردی	بدنی- جنبشی	موسیقیایی	فضایی	منطقی_ریاضی	زبانی_کلامی	
۲	-	۱	۲	-	۱	۱	۳	درس ۱
۱	-	-	۲	۱	-	-	۴	درس ۲
۱	-	-	۲	-	-	-	۴	درس ۳
-	-	۲	۲	-	-	-	۴	درس ۴
-	-	۱	۲	۱	-	-	۴	درس ۵
-	-	۲	۱	۱	-	-	۴	درس ۶
۱	-	۱	۲	-	-	-	۴	درس ۷
-	-	۲	۲	-	-	-	۳	درس ۸
۱	-	۲	۲	-	-	-	۴	درس ۹
۲	-	۱	۲	-	-	۱	۴	درس ۱۰
۱	-	۲	۱	۱	۱	-	۴	درس ۱۱

فصلنامه پیشرفتهای نوین در مدیریت آموزشی، سال اول شماره ۲، زمستان ۱۳۹۹، پیاپی ۲

تحلیل محتوای کتاب فارسی پایه اول ابتدایی بر اساس هوش های چندگانه گاردنر | ۲۱

۱۲ درس	۴	۱	۲	۱	۲	۱	۲
۱۳ درس	۴	۱	۲	۱	۲	۱	۳
۱۴ درس	۳	۱	۱	۱	۲	۱	۳
۱۵ درس	۴	۱	۲	۲	۲	۲	۳
فراوانی	۵۷	۳	۲۷	۵	۲۷	۱۸	۱۹
درصد فراوانی	۴۳/۱۸	۲/۲۷	۲۰/۴۵	۳/۷۸	۲/۲۷	۱۳/۶۳	۱۴/۳۹

در جدول شماره ۳ (بیشتر فراوانی مربوط به مولفه ی زبانی - کلامی با درصد فراوانی ۴۳/۱۸ و کمترین فراوانی مربوط به مولفه ی میان فردی با درصد فراوانی ۰ است.

در بخش نشانه ها (۲) تا چه اندازه به مولفه های هوش چندگانه گاردنر پرداخته شده است؟

جدول (۴) - توجه به مولفه های هوش چندگانه در بخش نشانه ها (۲)

طبیعت گرایانه	میان فردی	درون فردی	بدنی-جنبشی	موسیقیایی	فضایی	منطقی-ریاضی	زبانی-کلامی	
۱	۱	۱	۲	۱	۱	۳	۱۶ درس	
۲	۲	۲	۲	۱	۱	۴	۱۷ درس	
۱	۱	۱	۲	۱	۱	۴	۱۸ درس	
۲	۲	۲	۲	۱	۱	۴	۱۹ درس	
۱	۱	۱	۲	۱	۱	۴	۲۰ درس	
۱	۱	۱	۲	۱	۱	۳	۲۱ درس	
۱	۱	۱	۲	۱	۱	۴	۲۲ درس	

فصلنامه پیشرفتهای نوین در مدیریت آموزشی، سال اول شماره ۲، زمستان ۱۳۹۹، پیاپی ۲

تحلیل محتوای کتاب فارسی پایه اول ابتدایی بر اساس هوش های چندگانه گاردنر | ۲۲

فرآوانی	۲۶	۰	۱	۴	۱۲	۴	۳	۵
درصد فرآوانی	۴۷/۲۷	۰	۱/۸۱	۷/۲۷	۲۱/۸۱	۷/۲۷	۵/۴۵	۹/۰۹

در جدول شماره ی (۴) بیشترین میزان فرآوانی مربوط به مولفه ی زبانی - کلامی با درصد فرآوانی ۴۷/۲۷ و کمترین میزان فرآوانی مربوط به مولفه ی منطقی - ریاضی با درصد فرآوانی ۰ است.

در بخش روان خوانی، مولفه های هوش چندگانه گاردنر تا چه میزان به کار رفته است.

جدول (۵) - بررسی میزان توجه به مولفه های هوش چندگانه گاردنر در بخش روان خوانی

طبیعت گرایانه	میان فردی	درون فردی	بدنی- جنبشی	موسیقیایی	فضایی	منطقی-ریاضی	زبانی-کلامی	
-	۱	۱	-	-	-	-	۱	قرآن
-	۱	۱	-	-	-	-	۱	میهن ما
-	-	-	-	۱	-	-	-	شادیم و پاک و خندان
۱	-	-	-	-	-	-	۱	چهار فصل
۱	-	-	-	-	-	-	۱	داستان
۲	۲	۲	۰	۱	۰	۰	۴	فرآوانی
۱۸/۱۸	۱۸/۱۸	۱۸/۱۸	۰	۹/۰۹	۰	۰	۳۶/۳۶	درصد فرآوانی

در جدول شماره ی (۵) بیشترین میزان فرآوانی مربوط به مولفه ی زبانی کلامی با درصد فرآوانی ۳۶/۳۶ و کمترین میزان فرآوانی مربوط به مولفه های منطقی - ریاضی، فضایی و بدنی- جنبشی با درصد فرآوانی ۰ است.

نتیجه گیری و پیشنهاد

در راستای آموزش و پرورش اگر تلاش کنیم بر تفاوت های فردی تاکید کرده و از آنها در جهت بهبود محیط یادگیری استفاده کنیم، موفقیت بیشتری حاصل می شود. به نظر می رسد در میان نظریات مربوط به هوش، هوش های چندگانه گاردنر بیشترین توجه را به

فصلنامه پیشرفتهای نوین در مدیریت آموزشی، سال اول شماره ۲، زمستان ۱۳۹۹، پیاپی ۲

تحلیل محتوای کتاب فارسی پایه اول ابتدایی بر اساس هوش های چندگانه گاردنر | ۲۳

تفاوت های فردی داشته و با استفاده از آن می توان فرایند یاددهی- یادگیری را در زمینه ی مهارت های مختلف بهبود بخشید (فرامرزی، زارع و فتوت، ۱۳۹۴).

در این پژوهش مولفه های هوش چندگانه گاردنر در کتاب فارسی پایه اول مورد بررسی قرار گرفت. به دلیل حجم نسبتا زیاد، کتاب به چهار قسمت تقسیم و برای هر بخش جدول مربوطه تهیه گردید. در جدول زیر کل کتاب از نظر این مولفه ها مورد توجه قرار گرفت.

جدول (۶). بررسی مولفه ها در کل کتاب فارسی اول ابتدایی

زبانی_کلامی	منطقی_ریاضی	فضایی	موسیقیایی	بدنی- جنبشی	درون فردی	میان فردی	طبیعت گرایانه	
۱۱۱	۴	۶	۱۴	۴۹	۲۷	۱۹	۳۴	فراوانی در کل کتاب
۲۴/۰۴	۱/۵۱	۲/۲۷	۵/۳۰	۱۸/۵۶	۱۰/۲۷	۷/۱۹	۱۲/۸۷	درصد فراوانی

در نهایت می توان به این نتیجه رسید که در کل کتاب فارسی پایه اول به مولفه ی زبانی - کلامی با ۲۴/۰۴ درصد فراوانی بیشترین و به مولفه ی هوش منطقی - ریاضی با ۱/۵۱ درصد فراوانی کمترین توجه شده است.

توجه به هوش زبانی - کلامی برای پرورش افرادی سخنران و سخندان ضروری است. اما این امر نباید باعث غفلت از سایر مولفه ها شود. توجه به هوش منطقی - ریاضی سبب پرورش کودکانی با مهارت بالا در حل مسائل می شود. شاید بتوان گفت که در کشور ما در کتب ریاضی به هوش اهمیت داده شده اما باید در نظر داشت که متن کتاب زمانی جامع است که به تمام جنبه ها توجه کند. لذا به برنامه ریزان کتاب درسی پیشنهاد می شود تا به دلیل اهمیت تمام مولفه های هوش، تلاش کنند تا به تمام آن ها به یک میزان توجه و در محتوای کتب درسی گنجانده شود.

یکی از مشکلات حاضر در روند این پژوهش، نبود چک لیستی دقیق برای هوش های چندگانه بود که همین امر سبب تفاوت در یافته ها بین این تحقیق و تحقیق سلطانی و دیگران (۱۳۹۷) شد.

امید است پژوهشگران در آینده به بررسی کتاب های درسی از جمله فارسی پایه اول از منظر توجه به تفاوت های فردی، فرهنگی و قومی بپردازند.

منابع

- اتکینسون، ریتا ال. و دیگران (۲۰۰۰). زمینه روانشناسی هیلگارد. ترجمه براهنی، محمدتقی و دیگران (۱۳۹۰). تهران: انتشارات رشد.
- آزادمهر، شهنام و طالبی، هوشنگ (۱۳۹۴). تاثیر برنامه آموزشی مبتنی بر هوش موفق بر بازده های شناختی و عاطفی یادگیری. فصلنامه روان شناسی تربیتی، سال دوازدهم، شماره ۳۹، بهار ۹۵
- برک، لورا (۲۰۰۷). روانشناسی رشد (از لقاچ تا کودکی) جلد اول. ترجمه سید محمدی، یحیی (۱۳۸۹). تهران: نشر ارسباران.
- تقی زاده، احسان و رضایی، اکبر (۱۳۹۲). روان شناسی هوش و سنجش آن. تهران: انتشارات پیام نور.
- خسروی، مهوش؛ مصلح، هادی و زمانی، بی بی عشرت (۱۳۹۴). تحلیل محتوای کتاب کار و فناوری پایه ششم بر اساس هوش های چندگانه گاردنر و میزان فعال بودن. آموزش پژوهی، شماره سوم، پاییز ۱۳۹۴.
- رحیمی، سعید و فضیلتی، منصوره (۱۳۹۵). کاربرست نظریه هوش های چندگانه گاردنر در آموزش و یادگیری. رویش روان شناسی، سال پنجم، شماره ۳، شماره پیاپی ۱۶، پاییز ۱۳۹۵
- سلطانی، اکبر؛ ادیب، یوسف؛ محمودی، فیروز و واحدی، شهرام (۱۳۹۷). تحلیل محتوای کتاب های درسی فارسی دوره ی ابتدایی بر اساس مولفه های هوش های چندگانه : روش آنتروپی شانون. نشریه علمی - پژوهشی آموزشی و ارزشیابی، سال یازدهم، شماره ۴۲، پاییز ۱۳۹۷
- سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۱). دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی وزارت آموزش و پرورش. ناشر: اداره کل آموزش و پرورش استان آذربایجان شرقی.
- سیف، علی اکبر (۱۳۸۸). روانشناسی پرورشی نوین: روانشناسی یادگیری و آموزش. تهران: نشر دوران

فصلنامه پیشرفتهای نوین در مدیریت آموزشی، سال اول شماره ۲، زمستان ۱۳۹۹، پیاپی ۲

تحلیل محتوای کتاب فارسی پایه اول ابتدایی بر اساس هوش های چندگانه گاردنر | ۲۵

فرامرزی، سالار؛ زارع، حسین و فتوت، اعظم (۱۳۹۴). اثر بخشی برنامه ی آموزشی مبتنی بر نظریه گاردنر بر عملکرد هوش های چندگانه دانش آموزان. فصلنامه روان شناسی تربیتی، شماره ۳۶، سال یازدهم، تابستان ۹۶

کشاوری لشکناری؛ روح اله و قاضی، راضیه (۱۳۹۲). تحلیل محتوای کتاب علوم تجربی چهارم ابتدایی بر اساس هوشهای چندگانه. اولین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی ۷-۱

کدیور، پروین (۱۳۸۷). روانشناسی تربیتی. تهران: انتشارات سمت

مارنات، گری گراث (۲۰۰۳). راهنمای سنجش روانی (جلد اول). ترجمه پاشا شریفی، حسن؛ نیکخو، محمدرضا (۱۳۸۹). تهران: انتشارات رشد

نیک نفس، سعید و علی آبادی، خدیجه (۱۳۹۲). نقش تحلیل محتوا در فرآیند آموزش و طراحی کتاب های درسی. مجله جهانی رسانه. دوره ۸، ۲ (۶۱)

یوسفی قصابسرای، مریم و خزایی، کامیان (۱۳۹۱). تحلیل محتوای کتاب زیست شناسی پایه دوم متوسطه بر اساس تئوری هوشهای چندگانه گاردنر. فصلنامه پژوهش در برنامه ریزی درسی. دوره ۹، ۱ (۳۲)

Alsahhi, Ibrahim Najeh Rajeh (۲۰۲۰). The representation of multiple intelligences in the science textbook and the extent of awareness of science teachers at the intermediate stage of this theory. *Thinking Skills and Creativity*. Volume ۳۸, December ۲۰۲۰, ۱۰۰۷۰۶

Al-Omari, Taghrid; Bataineh, Ruba; Smadi, Oqlah. "Potential Inclusion of Multiple Intelligences in Jordanian EFL Textbooks: A Content Analysis". *Bellaterra Journal of Teaching & Learning Language & Literature*, [online], ۲۰۱۵, Vol. ۸, Num. ۱, pp. ۶۰-۸۰

Lima B. M. R., (۲۰۰۳). Multiple intelligences Theory in English language teaching. An analysis of current text books, materials, and teachers perceptions. M.A. Thesis. Ohio